

Regelrådet är ett särskilt beslutsorgan inom Tillväxtverket vars ledamöter utses av regeringen. Regelrådet ansvarar för sina egna beslut. Regelrådets uppgifter är att granska och yttra sig över kvaliteten på konsekvensutredningar till författningsförslag som kan få effekter av betydelse för företag.

Socialdepartementet

Yttrande över En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)

Regelrådets ställningstagande

Regelrådet bedömer att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Enligt övergångsbestämmelser i förordning (2024:183) ska denna förordning inte tillämpas för kommittéer och särskilda utredare som tillkallats före det att den förordningen trädde i kraft, den 6 maj 2024. Den utredning vars betänkande detta yttrande avser tillträdde före det ikraftträdandet och konsekvensutredningen bedöms därför enligt den tidigare förordningen, som var i kraft när utredningen genomförde sin konsekvensutredning.

Motivering till Regelrådets ställningstagande

Regelrådet finner att konsekvensutredningen håller tillräcklig kvalitet i flera avseenden. Det kan särskilt noteras att beskrivningen av alternativa lösningar överlag är utförlig och tydlig. När det gäller de berörda företagens antal och storlek är emellertid redovisningen inte tillräckligt tydlig och detsamma gäller påverkan på företagens tidsåtgång och kostnader, konkurrensförhållanden för berörda företag och särskild hänsyn till små företag.

Regelrådet finner således att konsekvensutredningen i flera fall innehåller värdefull information, men inte tillräckligt för att det ska vara möjligt att förstå hur företagen totalt sett påverkas. En otydlighet när det gäller kostnadspåverkans omfattning bidrar till att det blir svårt att bedöma även vad effekten för konkurrensförhållanden och små företag kan bli. I kombination med att det inte finns någon information om hur stora de berörda företagen är blir redovisningen alltför otydlig.

Regelrådet finner därför att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Stöd till regelgivare i konsekvensutredningsarbetet finns i [Tillväxtverkets handledning för konsekvensutredning](#).

Innehållet i förslaget

I betänkandet föreslås bland annat en ny lag om lustgas och införandet av bestämmelser om rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid. Det föreslås också bestämmelser om minsta antal portioner i förpackningar med tobaksfria nikotinprodukter och högsta tillåtna nikotinhalt i tobakssnus och nikotinsnus. Vidare föreslås förbud mot langning av tobaks- och nikotinprodukter och ett förvaringsförbud för tobaks- och nikotinprodukter. Det föreslås ändringar av matkravet vid alkoholservering att det ska införas av krav på tillstånd för servering av alkoholdrycker på svenska fartyg i trafik mellan Sverige och utlandet. Krav på informationstexter om alkoholens skadeverkningar föreslås utvidgas och det införs ett främjandeförbud i alkohollagen. Folkhälsomyndighetens rätt att ta ut tillsynsavgifter föreslås utvidgas, och det föreslås bestämmelser för att göra den kommunala tillståndsprövningen mer enhetlig. Regelrådets granskning fokuserar på de delar av utredningens författningsförslag som bedöms ge effekter av betydelse för företag.

Bedömning av delasppekter

Bakgrund och syfte med förslaget

I konsekvensutredningen anges att syftet med den nya lagen om lustgas är att förhindra att lustgas överhuvudtaget används för berusning. Åtgärderna inom alkohol, tobaks- och nikotinområdet syftar de med några få undantag till att minska bruket och därigenom förbättra folkhälsan. Flera av de åtgärder som föreslås syftar enligt utredningen dessutom till att förenkla för företagen att göra rätt och att göra kommunernas handläggning av tillstånd och tillsyn mer enhetlig. Med en starkare central styrning kan enligt utredningen en mer enhetlig, rättssäker och effektiv handläggning uppnås. Utredningen har i detta syfte föreslagit en rad åtgärder exempelvis en utökad föreskriftsrätt för Folkhälsomyndigheten, ett formulär för tillståndsansökningar som ska förenkla ansökningsprocessen och ett utbildningsuppdrag för Folkhälsomyndigheten och länsstyrelserna. Det ändrade matkravet anges vara en anpassning till ändrade matvanor och innebära en viss lättnad i kraven för att få serveringstillstånd.

Bakgrund och syfte med förslagen beskrivs också i andra delar av betänkandet.

Regelrådet gör följande bedömning. Det finns en beskrivning av bakgrund och syfte med förslaget som är utförlig och tydlig.

Regelrådet finner redovisningen av bakgrund och syfte med förslaget godtagbar.

Alternativa lösningar och effekter av om ingen reglering kommer till stånd

Det finns information om alternativ till de förslag som utredningen lämnar i ett flertal avseenden. När det gäller förslaget till en ny lag om lustgas nämns initiativ från polisen för att motverka gatuförsäljning av lustgas genom lokala föreskrifter, vilket emellertid enligt utredningen är tidskrävande och otillräckligt. Det finns också resonemang om för- och nackdelar med att införa en ny lag jämfört med att använda befintlig lagstiftning. Även möjliga undantag från mängdbegränsning diskuteras.

När det gäller nikotinprodukter finns det bland annat resonemang om alternativa lösningar när det gäller vilken gemensam högsta nikotinhalt som ska anges för tobakssnus och nikotinsnus och för- och nackdelar med dessa. Det förs också ett resonemang om olika lösningar när det handlar om kravet på matsservering i samband med servering av alkohol. Detta resonemang

inbegriper såväl alternativet att ta bort detta krav som att på olika sätt utforma det olika, exempelvis genom ett slopat krav på att mat ska vara tillredd i eget kök. Det redovisas synpunkter som framförts av branschorganisationer om fördelar som skulle kunna finnas för företaget med vissa alternativ. Utredningen redovisar de för- och nackdelar som den finner med alternativen och även av vilka skäl som de har valts bort.

Det anges att Svensk sjöfart har uppgett till utredningen att arbetet med att främja ansvarsfull alkoholkonsumtion ombord på fartygen har gått framåt och att rederierna har gjort framsteg. Det arbetet anges ha lett till ett minskat festande ombord. Rederierna anges ha interna policys för hur man på bästa sätt kan minska osund konsumtion ombord på fartygen. För att styra alkoholkonsumtionen har flera rederier valt att inte sälja alkohol i tax-free butikerna på utresan från Sverige. Detta för att styra alkoholserveringen till barer och restauranger där det finns kontroll på serveringen. Svensk sjöfart uttrycker oro för att krav på serveringstillstånd på detta område skulle kunna få negativa konsekvenser för sjöfartsnäringen. Ett indraget serveringstillstånd skulle kunna riskera att leda till utflaggning för att snabbt lösa problemet. Dessutom har organisationen ifrågasatt om Sverige inte skulle få en hårdare reglering än andra länder om ett krav på tillstånd införs för alkoholservering, vilket skulle kunna medföra en snedvridning av konkurrensen.

Utredningen anger för sin del bland annat det övergripande syftet med reglerna om serveringstillstånd är att begränsa tillgången på alkoholdrycker. Alkoholservering som sker på svenska fartyg i internationell trafik, som till exempel färjetrafiken i Östersjön, omfattas emellertid inte av alkohollagens regler om serveringstillstånd, konstaterar utredningen. Däremot omfattas fartyg i inrikestrafik av reglerna om serveringstillstånd, oberoende av om de är svenskflaggade eller går under utländsk flagg. Samma syfte som motiverat kravet på serveringstillstånd i alkohollagen gör enligt utredningen sig gällande även för serveringen ombord på svenska fartyg i internationell trafik. Svensk sjöfart har framfört att rederiernas arbete med att främja en ansvarsfull alkoholkonsumtion har gått framåt och att positiva effekter kan konstateras. Utredningen anger att enligt polisens uppgifter sker emellertid alltjämt en överservering av alkohol ombord på färjorna som trafikerar Östersjön. Det finns enligt utredningen skäl att anta att de begränsningar av tillgängligheten av alkohol som följer med ett serveringstillstånd, skulle minska alkoholintaget och dess negativa effekter.

Det anges också vara otillfredsställande att förutsättningarna för att bedriva servering på land eller på fartyg i inrikestrafik inte samstämmer med förutsättningarna för att bedriva servering på svenska fartyg som trafikerar utlandet från Sverige. För att inte regleringen ska skapa snedvridning av konkurrensen bör enligt utredningen i så stor utsträckning som möjligt likartad verksamhet regleras lika. I både Finland och Estland som bedriver östersjötrafik har försäljning av alkoholdrycker reglerats ombord på finska respektive estniska fartyg som trafikerar utlandet. Vid en jämförelse av lagstiftningen i Estland, Finland och Sverige anser utredningen att det kan konstateras att regleringarna i övrigt ser ganska lika ut när det gäller servering av alkohol. Alkohol får till exempel inte serveras till underåriga, berusade personer eller personer som orsakar störning. En reglering om serveringsregler på svenska fartyg skulle enligt utredningen innebära en bättre harmonisering inom östersjötrafiken.

Regelrådet gör följande bedömning. Det finns ett flertal exempel på beskrivningar av alternativa lösningar och vilka för- och nackdelar som utredningen sett med dessa. Överlag får dessa beskrivningar anses vara tydliga och utförliga. Regelrådet noterar att det tydligt framgår att näringsidkare skulle kunna ha fått vissa fördelar av några alternativ som väljs bort och detta är värdefullt för transparensen generellt. Den beskrivning av frågeställningar kring serveringstillstånd på fartyg i internationell trafik som finns kan anses belysa ett exempel på

bedömda effekter av om ingen reglering skulle komma till stånd. När det gäller denna beskrivning så är det enligt Regelrådets uppfattning värdefullt för transparensen att även branschorganisationens syn har beskrivits förhållandevis tydligt och utförligt. Samtidigt kan Regelrådet notera att det görs en jämförelse med finsk och estnisk lagstiftning medan det inte är helt klart varför resonemanget inte också inkluderar de norska reglerna, som ändå har beskrivits i betänkandet. Att det således finns exempel på att beskrivningen hade kunnat bli än mer transparent än vad den är hindrar emellertid inte att den som helhet betraktad får anses vara tydlig.

Regelrådet finner redovisningen av alternativa lösningar och effekter av om ingen reglering kommer till stånd godtagbar.

Förslagets överensstämmelse med EU-rätten

I betänkandets åttonde kapitel anges att förslagen är förenliga med EU:s regler om fri rörlighet för varor och tjänster och WTO-regelverken. Flera av förslagen anges utgöra tekniska föreskrifter och krav på tjänsteverksamhet som enligt anmälningsdirektivet och tjänstedirektivet ska anmälas till Europeiska kommissionen. En del av förslagen ska även anmälas till WTO enligt TBT-avtalet. Det finns specifika beskrivningar av de skäl som utredningen har för sin bedömning.

Regelrådet gör följande bedömning. Det framgår att förslaget är ett nationellt initiativ och hur förslagsställaren bedömer att det förhåller sig till EU-rätt och internationell rätt. Regelrådet finner inget som uppenbart talar för att annan internationell rätt än den som tas upp hade behövt beskrivas och anser att beskrivningen är tillräcklig.

Regelrådet finner redovisningen av förslagets överensstämmelse med EU-rätten godtagbar.

Särskild hänsyn till tidpunkt för ikraftträdande och behov av speciella informationsinsatser

Det anges i betänkandet att den nya lagen och förordningen om lustgas föreslås träda i kraft den 1 januari 2026. Även ändringen i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen och ändringen i offentlighets- och sekretessförordningen om sekretess vid tillsyn av lustgas föreslås träda i kraft detta datum. Övriga förslag föreslås träda i kraft den 1 juli 2026. Det föreslås övergångsbestämmelser i några avseenden, bland annat för att möjliggöra försäljning av tobaks- och nikotinprodukter som tillverkades före det att bestämmelserna trädde i kraft.

Som skäl för samtidigt ikraftträdande av ett flertal bestämmelser anges att författningsförslaget utgör en helhet och att det bedöms vara effektivt för alla berörda, inklusive näringsidkare, med ett samtidigt ikraftträdande.

I konsekvensutredningen anges (sida 344) när det gäller förslaget till ny lag om lustgas att det kommer att krävas informationsinsatser av Folkhälsomyndigheten för att upplysa om de nya reglerna i syfte att förbättra medvetenheten och kunskapen om regelverket för att det ska kunna förstås och följas. Det finns även fler exempel på sådana beskrivningar av behov av informationsinsatser från myndigheten.

Regelrådet gör följande bedömning. Det finns en beskrivning av vilka skäl som utredningen föreslår tidpunkt för ikraftträdande. Utifrån de aspekter som Regelrådet har att särskilt beakta

är det positivt att det tydligt framgår vissa överväganden som gjorts när det gäller hur företagen påverkas. Beskrivningen av behovet av informationsinsatser är tillräckligt tydlig.

Regelrådet finner redovisningen av särskild hänsyn till tidpunkt för ikraftträdande och behov av speciella informationsinsatser godtagbar.

Berörda företag utifrån antal, storlek och bransch

I konsekvensutredningen anges övergripande att företag som berörs är detaljhandlare av lustgas och tillverkare, importörer och detaljhandlare av tobaksvaror, e-cigarett, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter. Företag som berörs på alkoholområdet är framför allt företag som bedriver servering av alkoholdrycker och som bedriver handel med teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat.

Det anges också att skolhuvudmän berörs av förslaget till förbud att nyttja rök-, tobaks- och nikotinprodukter under skoltid. Företag som idag ägnar sig åt något som kan definieras som att i kommersiellt syfte främja försäljningen av alkoholdrycker påverkas. Det handlar om företag som agerar som en slags mellanhand mellan konsumenter och säljaren via en digital plattform. Det kan exempelvis vara fråga om en hemsida för en leverantör av alkoholdrycker eller ett fristående bolag som får provision på förmedlad försäljning av leverantören.

Det anges ingen information om företagets antal eller storlek. När det gäller lustgas anges att den marknad vuxit fram med företag vars hela affärsidé är att sälja lustgas som berusningsmedel är oreglerad och att det därför saknas uppgifter om hur stor marknaden är. Lustgasen säljs framför allt på hemsidor och via sociala medier som riktar sig direkt till den som vill berusa sig.

Regelrådet gör följande bedömning. Det finns information som belyser i vilka branscher som de berörda företagen finns. Däremot är det en brist att inget anges om företagets antal och storlek. När det gäller företagen som säljer lustgas för berusningsändamål finns det en förklaring till varför någon sådan beskrivning inte ges, som i sig kan anses tillräcklig men det är ett flertal andra kategorier företag som berörs av förslaget. I dessa avseenden är därför beskrivningen otillräcklig, enligt Regelrådets uppfattning.

Regelrådet finner redovisningen av berörda företag utifrån bransch godtagbar.

Regelrådet finner redovisningen av berörda företag utifrån antal och storlek bristfällig.

Påverkan på berörda företags kostnader, tidsåtgång och verksamhet

Det anges i konsekvensutredningen att de företag som i dag har upprättat en verksamhet för enbart försäljning av lustgas i berusningssyfte kommer därför behöva upphöra med sin verksamhet när den förbjuds. Även tillverkningen av produkter för sådan försäljning anges påverkas eftersom efterfrågan minskar. Denna effekt finner utredningen motiverad med beaktande av förslagets syfte. Utöver en negativ inverkan på försäljningen av lustgas för berusning kommer förslagen även påverka den försäljning av lustgas som används till matlagning. Det föreslås att lustgas endast ska få säljas i två behållare om högst 9 gram lustgas per köptillfälle och person. Det är dock endast försäljningen till privatpersoner som föreslås omfattas av bestämmelsen. Försäljningen till restauranger och caféer eller företag inom industrin kommer inte att omfattas. Försäljningen av lustgas till privatpersoner för matlagning anges vara en högst begränsad marknad. Denna försäljning och tillverkning för den försäljningen kommer även fortsättningsvis att kunna ske, trots förslaget om

mängdbegränsning. Ett krav på åldersgräns kan också innebära att den totala lustgasförsäljningen till konsumenter minskar. Det finns emellertid redan i dag försäljare som tillämpar en åldersgräns för lustgas. Sammantaget bedömer utredningen att den legitima försäljningen av lustgas till privatperson till största delen bli opåverkad.

Detaljhandeln, som till exempel köksbutiker, kan framför allt förväntas komma att påverkas genom ökade avgifter samt den ökade administration som en anmälan om försäljning och tillsynen medför. För att få en effektiv tillsyn måste den näringsidkare som vill sälja lustgas först anmäla sin försäljning till Folkhälsomyndigheten. Kostnaden för anmälningsförfarandet och tillsynen som belastar myndigheten ska finansieras genom avgifter. Avgiften kommer att belasta de näringsidkare som vill sälja lustgas. Kravet på anmälningsplikt anges också vara kopplat till att det ska finnas ett egenkontrollprogram. Egenkontrollprogrammet ska innehålla uppgifter om de rutiner verksamheten ska arbeta efter för att följa försäljningsreglerna och underlätta Folkhälsomyndighetens tillsyn. För de näringsidkare som inte redan känner till detta system kommer det inledningsvis vara administrativt betungande.

Folkhälsomyndigheten kommer emellertid att informera handlarna om kraven och ge vägledning för hur det ska gå till. Kostnaderna till följd av anmälningsplikt anges vara mer betungande för små företag. De förväntas dock enligt utredningen inte bli så stora att de i praktiken begränsar någon från att bedriva handel med sådana produkter.

När det gäller förslagen på tobaks- och nikotinområdet anges att för skolans huvudmän kommer förslaget att innebära ett utökat ansvar i förhållande till det nuvarande rökförbudet. Ansvaret kommer att innefatta fler produkter och utsträckas till fler miljöer. Det kommer att vara personalen på skolan som faktiskt tillser att förbudet upprätthålls. Det krävs inte att skolan på ett mer systematiskt sätt ska övervaka förbudet, särskilt inte där skolan saknar regelbunden närvaro. Skolan ska däremot agera med tillsägelser om det uppmärksammas att förbudet överträds. Detta gäller redan för de rökfria miljöerna och borde enligt utredningen inte innebära några större förändringar jämfört med idag.

Förslaget om att en styckförpackning med portionsförpackade tobaksfria nikotinprodukter ska innehålla minst 20 portioner bedöms inte komma att få några produktionsmässiga konsekvenser för merparten av tillverkarna. De flesta dosor med tobaksfria nikotinprodukter innehåller redan i dag 20 portioner eller mer. För de dosor som innehåller strax under 20 portioner per förpackning anges förslaget inte leda till något behov av mer genomgripande omställningar av produktionen. Det anges att tillverkarna genom ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ges en rimlig tid att vidta nödvändiga förändringar av produktionen och en möjlighet att även en tid efter det att regleringen trätt i kraft sälja sådana produkter som tillverkats dessförinnan. Förslaget om en högsta tillåtna nikotinhalt i tobakssnus och nikotinsnus kommer enligt utredningen inledningsvis kräva en viss omställning i produktionen för tillverkare av dessa produkter. Även i detta avseende hänvisar utredningen till de föreslagna ikraftträdande- och övergångsbestämmelser som ger viss tid för anpassning.

Det anges vara svårt att säga hur stor påverkan en begränsning av nikotinhalten kommer få för försäljningen. Möjligen kan en liten minskning inledningsvis ske. Tobaks- och nikotinsnus kommer dock fortfarande att få säljas med en nikotinhalt om upp till 12 milligram per gram. De flesta som nu använder en starkare variant kommer enligt utredningen med stor sannolikhet i stället använda ett snus med lägre nikotinhalt. Mot denna bakgrund kan den totala konsumtionen inte förväntas minska i någon större utsträckning på grund av begränsningen av nikotinhalten.

Förslaget om att utvidga Folkhälsomyndighetens rätt att ta ut avgifter för sin tillsyn anges innebära att alla tillsynsobjekt behöver bekosta den tillsyn som sker över tobaksvaror, örtprodukter för rökning, e-cigarett, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukterna. Folkhälsomyndigheten får redan i dag ta ut avgifter för sin tillsyn över att tillverkare och importörer av tobaksvaror följer bestämmelser om produktkrav och rapportering. Myndigheten får också ta ut avgifter för handläggning av rapporteringen. Tillverkarna och importörerna av tobaksvaror ska i samband med att produkten lanseras på den svenska marknaden betala en avgift om 14 500 kronor för cigaretter och 13 000 kronor för tobakssnus för varje märke och typ. Vid den årliga rapporteringen av vissa försäljningsuppgifter ska de betala 12 000 kronor för cigaretter och 1 000 kronor för tobakssnus. När det gäller tobaksfria nikotinprodukter ska en detaljhandlare betala en avgift med 1 140 kronor per timme för Folkhälsomyndighetens tillsyn. Genom den utvidgade möjligheten till avgiftsuttag kommer Folkhälsomyndigheten att få ta ut avgifter även för sin tillsyn över att tobaksvaror är märkta på rätt sätt av tillverkare och importörer. Folkhälsomyndigheten kommer också få ta ut avgifter för sin tillsyn över den som bedriver detaljhandel enligt lagen om tobak och liknande produkter. Dessutom kommer Folkhälsomyndigheten få finansiera sin tillsyn över tillverkare, importörer och distributörer av örtprodukter för rökning, e-cigarett, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter med avgifter. Hur höga avgifterna kommer att bli på grund av utvidgningen anges vara svåruppskattat. Det anges emellertid vara troligt att avgifterna kommer att ligga i paritet med den storleksordning som redan gäller på tobaksområdet.

Även om kostnaden kan komma att uppfattas som mer ekonomiskt betungande för små företag än för större företag, kan kostnaden enligt utredningen inte förväntas bli så stor att den i praktiken innebär en begränsning av möjligheterna att tillverka eller bedriva handel med de aktuella produkterna. Avgiften kan inte heller antas påverka förhållandet mellan mindre och större företag på något avgörande sätt. Förslaget om informationsutbyte mellan Skatteverket och kommunerna kommer att innebära att den som ansöker om tillstånd och den som redan har tillstånd inte längre behöver komma in med de uppgifter från Skatteverket som kommunen behöver vid handläggning av ansökningar och vid tillsyn. Det anges medföra en administrativ lättnad för företagen och att handläggningstiden för ansökningarna kan förkortas.

När det gäller förslagen på alkoholområdet anges att Folkhälsomyndighetens nya föreskrifter kommer att bidra till att det blir mer förutsebart för den enskilda verksamhetsutövaren vad som krävs för att få serveringstillstånd. Förslaget kommer också att leda till att tillämpningen blir mer lika i landet och därmed förbättra företagets möjligheter att konkurrera. Det ändrade matkravet kan komma att medföra att fler restauranger får serveringstillstånd. För dessa restauranger innebär det en möjlighet att konkurrera på lika villkor med restauranger som sedan tidigare har tillstånd. Även för de restauranger som redan har serveringstillstånd kan förslaget få positiva effekter. En restaurang som inte finner det lönsamt att erbjuda ett antal förrätter och efterätter kan i och med förslaget minska sina kostnader genom att minska ner sin meny. Förslaget om att tidigarelägga tidpunkten som en tillståndshavare får erbjuda ett begränsat matutbud till kl. 22.00 kommer att innebära kostnadsbesparingar för de verksamheter som har längre öppettider. Sammantaget kommer ändringen av matkravet och Folkhälsomyndighetens utökade föreskriftsrätt innebära att det blir enklare för näringsidkare att ansöka om och få tillstånd.

Införandet av ett krav på serveringstillstånd för servering ombord på svenska fartyg i trafik mellan Sverige och utlandet anges innebära att de företagare som i dag bedriver sådan verksamhet måste ansöka om och beviljas tillstånd för att få fortsätta bedriva verksamheten. Utredningen anger att med hänsyn till de ikraftträdande- och övergångsbestämmelser som

föreslås ges näringsidkaren en rimlig tid att vidta nödvändiga åtgärder inför det nya kravet samt möjlighet att fortsätta sin verksamhet till dess kommunen beslutat om tillståndsfrågan. Förslaget anges innebära en ökad administrativ börda för de företag som efter införandet måste ansöka om serveringstillstånd. I vissa fall kommer det även att krävas att näringsidkaren måste anpassa verksamheten till de krav som följer av alkohollagen. Trots att förslaget kan komma att innebära negativa konsekvenser för företag anges det vara väl motiverat utifrån de skäl som föranlett utredningen att lämna förslaget (minskad alkoholkonsumtion på fartyg med mera).

Förslaget om anmälan av serveringstiden för cateringverksamheter anges inte innebära någon utökad administrativ börda för företagen. Uppgiften om serveringstiden ska redan i dag anges i anmälan om tillställningen till kommunen. Förslaget kan emellertid innebära en ökad kostnad för företagen om kommunen höjer sina avgifter med anledning av det nya anmälningskravet, men det torde enligt utredningen bli marginellt eftersom en anmälan redan i dag måste behandlas av kommunen.

För företagen innebär förslaget om att informationstexter ska finnas i alla medier en ytterligare inskränkning av hur en kommersiell annons får utformas. Troligtvis kommer förslaget även att innebära en viss kostnadsökning för själva utformningen av annonserna, åtminstone initialt. Det föreslagna främjandeförbudet anges innebära ett hinder mot att i kommersiellt syfte främja försäljningen av alkoholdrycker. Det handlar om företag som agerar som en slags mellanhand mellan konsumenter och säljaren via en digital plattform. Det kan exempelvis vara fråga om en hemsida för en leverantör av alkoholdrycker eller ett fristående bolag som får provision på förmedlad försäljning av leverantören. I ett initialt skede kan förslaget innebära kostnader för näringsidkare som behöver anpassa verksamheten till de nya förutsättningarna.

Utredningen konstaterar att de förslag som syftar till att minska alkoholförsäljningen är fler än de förslag som syftar till att göra det enklare för företagen att ansöka om tillstånd. Den positiva inverkan på folkhälsan som det innebär får enligt utredningen anses överväga den något ökade börda som förslagen kan medföra för företagen.

Förslaget att Folkhälsomyndigheten ska få ta ut avgifter för sin tillsyn anges medföra att kostnaderna för tillsynen kommer att bekostas av tillsynsobjekten själva.

Förslaget att Folkhälsomyndigheten ska utforma ett formulär för ansökningar om serveringstillstånd för alkohol kommer underlätta ansökningsförfarandet då processen kommer bli mer förutsebar, särskilt för företag som ansöker om tillstånd i flera kommuner.

Regelrådet gör följande bedömning. Det är bra att det finns viss information om vad tillsynskostnader uppgår till för berörda företag idag. Överlag måste likväl konstateras att den bild som ges av kostnadspåverkan för företagen av förslaget inte är särskilt tydlig. Regelrådet noterar de argument som framförts av utredningen i flera fall om att effekterna för företag får anses proportionerliga med tanke på förslagets syfte (förenklat uttryckt). Det ligger inte inom Regelrådets mandat att ha synpunkter på förslagets allmänpolitiska syfte. När det gäller proportionaliteten är det emellertid ett problem att så lite är känt om hur stor den möjliga negativa effekten för företagen kan väntas bli. Även med utgångspunkten att ett allmänpolitiskt syfte bedöms vara överordnat en negativ effekt för näringsidkare, är det i princip av vikt att kunna få en så specifik uppfattning som möjligt om hur den effekten för näringsidkarna ser ut. Om en beslutsfattare ska ha möjlighet att bedöma riktigheten i exempelvis en bedömning att en kostnad inte kan väntas bli så stor att den i praktiken

innebär en begränsning att tillverka eller bedriva handel med vissa produkter är det ett problem att kvantifiering eller annan precisering saknas. Även om Regelrådet har viss förståelse för att det kan finnas svårigheter att kvantifiera effekter hade beskrivningen kostnadspåverkan behövt vara mer tydlig än den är. Påverkan på verksamhet hade även den med fördel kunnat vara tydligare man kan ändå anses tillräcklig även i befintligt skick.

Regelrådet finner redovisning av påverkan på tidsåtgång och kostnader bristfällig.

Regelrådet finner redovisning av påverkan på verksamhet godtagbar.

Påverkan på konkurrensförhållandena för berörda företag

En effektiv tillsyn över försäljning av lustgas anges bidra till en bättre efterlevnad av bestämmelserna. En bättre efterlevnad anges i sin tur bidra till en sundare konkurrens inom handeln och gagna seriösa företagare. Detsamma anges för tillsyn över de andra bestämmelserna. När det gäller förslaget om förvaringsförbud syftar det till att det ska bli lättare att komma åt verksamheter som bedriver illegal försäljning av tobaksvaror, e-cigarettor och tobaksfria nikotinprodukter. Det innebär att den illegala försäljningen sannolikt kommer att minska med anledning av förslaget. Samtidigt som förslaget motverkar brottslig verksamhet anges det bidra till en sundare konkurrens mellan företagen, något som i sin tur kan få positiva ekonomiska konsekvenser för seriösa företag.

Från ett konkurrensperspektiv anges det – apropå förslag om krav på serveringstillstånd med mera – vara positivt att samma regler gäller för samtliga svenska fartyg som trafikerar Sverige vare sig det är i inrikestrafik eller i trafik till utlandet. När det gäller kraven avseende information om serveringstider anges det vara positivt utifrån ett konkurrensperspektiv att företagen behandlas lika oavsett i vilken kommun cateringverksamheten bedrivs. Även förslaget om det gemensamma formuläret för ansökningsförfarandet för serveringstillstånd anges skapa förutsättningar för lika konkurrensvillkor. När det gäller tillsyn anges att även om kostnaden kan komma att uppfattas som mer ekonomiskt betungande för små företag än för större företag, kan den enligt utredningen inte förväntas bli så stor att den i praktiken innebär en begränsning av möjligheterna att tillverka eller bedriva handel med de aktuella produkterna. Avgiften kan enligt utredningen inte heller antas påverka förhållandet mellan mindre och större företag på något avgörande sätt.

Regelrådet gör följande bedömning. Det finns viss information om hur utredningen ser på möjlig påverkan på konkurrensförhållanden. Detta är i sig positivt. Samma synpunkter som Regelrådet framförde när det gäller kostnadspåverkan gör sig emellertid gällande även här. Eftersom förhållandevis lite är känt om hur stor kostnadspåverkan blir, är det utomordentligt svårt att bilda sig någon uppfattning om rimligheten i en utsaga att exempelvis förhållandet mellan mindre och större företag inte skulle påverkas väsentligt.

Regelrådet finner redovisningen av påverkan på konkurrensförhållandena för berörda företag bristfällig.

Regleringens påverkan på företagen i andra avseenden

Inget anges om regleringens påverkan på företagen i andra avseenden.

Regelrådet finner inget som uppenbart talar för att påverkan på andra avseenden skulle bli aktuell.

Avsaknad av information om regleringens påverkan på företagen i andra avseenden är, utifrån förutsättningarna i ärendet, godtagbar.

Särskilda hänsyn till små företag vid reglernas utformning

Som angetts ovan har utredningen i flera fall angett att kostnader kan väntas bli mer betungande för små företag än större, samtidigt som det angetts att påverkan ändå inte kommer att innebära större effekt än att verksamhet kan fortsätta.

Regelrådet gör följande bedömning. Det är möjligt att utredningens bedömning är riktig. Däremot så finns det inte tillräcklig information i konsekvensutredningen för att det ska vara möjligt för Regelrådet eller någon annan fristående bedömare att självständigt se att detta är fallet. Beskrivningen hade behövt vara tydligare.

Regelrådet finner redovisningen av särskilda hänsyn till små företag vid reglernas utformning bristfällig.

Regelrådet behandlade ärendet vid sammanträde den 14 augusti 2024.

I beslutet deltog Anna-Lena Bohm, ordförande, Helena Fond, Hans Peter Larsson, Lennart Renbjer och Lars Silver.

Ärendet föredrogs av Per Högström.



Anna-Lena Bohm
Ordförande



Per Högström
Föredragande